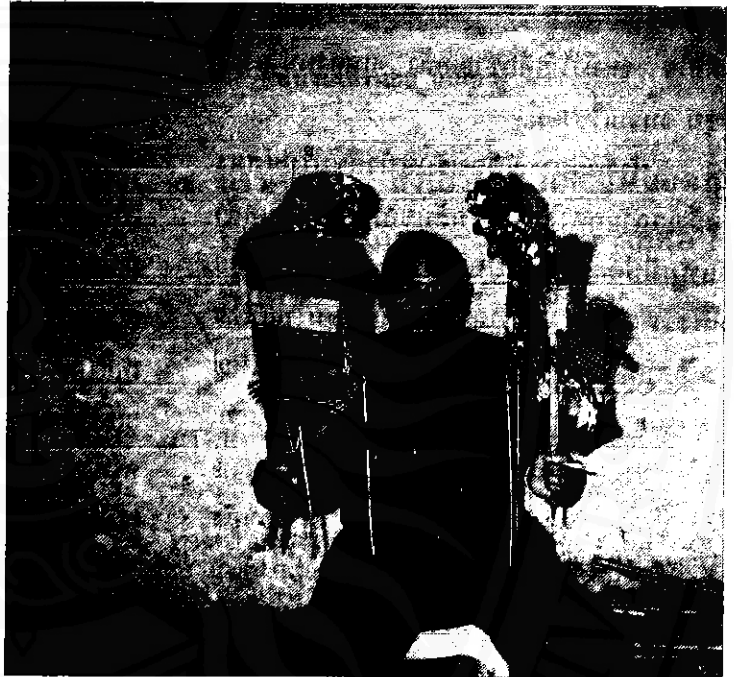

ศิลปการแสดง

การศึกษา ส่งเสริม และสืบทอด
ภูมิปัญญาท้องถิ่น :
อนุสติจากศิลปินพื้นบ้านเมืองนครศรีธรรมราช

วิมล คำศรี

ต่อจากฉบับก่อน

หนังสือเล่มนี้เกี่ยวกับท่วงท่า

๓.๕ หนังสือเล่มนี้ โรจนเมธากุล

การศึกษา ส่งเสริมและสืบทอดภูมิ
ปัญญาท้องถิ่นของหนังสือเล่มนี้ โรจนเมธากุล โดย
สังเขปเป็นดังนี้

หนังสือเล่มนี้ เต็มโตมาท่ามกลาง
 เลื่อนไอของศิลปินหนังตะลุง มีหนังสือพิมพ์ ซึ่งเป็นบิดา
 และหนังสือพิมพ์ แห่งบ้านนา ที่หนังสือเล่มนี้ เรียกว่า
 "ปูใหม่" เป็นครูเป็นแบบอย่างให้เห็นอยู่ทุกเมื่อ
 ชื่อวัน เลือดศิลปินค่อยๆ สะสม และซึมซับ
 รูจิดและวิญญาณของเด็กชายเกล้าครั้งแล้วครั้งเล่า
 วันแล้ววันเล่า จนในที่สุดแววศิลปินหนังตะลุงของ
 เด็กชายเกล้าก็ปรากฏขึ้น ในขณะที่เขากำลังเรียนอยู่
 ชั้นประถมศึกษา ป้อยครั้งที่เด็กชายเกล้าตามบิดา คือ
 หนังสือพิมพ์ไปแสดง ณ ที่ต่างๆ เขามักจะได้แสดง
 แทนหนังสือพิมพ์ในบางช่วงบางตอนและบางครั้งผู้ชม
 ดุดอกดีใจ จนทำให้เด็กชายเกล้า แสดงหนังแทน
 หนังสือพิมพ์ จนจบเรื่องก็มี

ปรากฏการณ์ที่คนรับหนังสือพิมพ์ไปแสดง
 แต่เมื่อถึงเวลาแสดงจริงๆ กลับขอให้เด็กชายเกล้า
 แสดงแทนมีบ่อยครั้งขึ้นเป็นลำดับ หนังสือเล่มนี้
 เล่าให้ฟังว่า ครั้งหนึ่งเจ้าภาพรับหนังสือพิมพ์ไปแสดง
 ในงานศพครูแดง บ้านเกาะทวด อำเภอเชียรใหญ่
 หนังสือพิมพ์ไปตามนัดหมาย เด็กชายเกล้าตามไปด้วย
 แต่เมื่อถึงเวลาแสดงเข้าจริงๆ หนังสือพิมพ์ กลับแสดง
 ไม่ได้ การแสดงครั้งนั้นจึงต้องตกเป็นภาระของ
 เด็กชายเกล้าตลอดคืน และเป็นที่ยินชอบของผู้ชม
 อีกด้วย... เด็กชายเกล้าเพิ่งทราบตอนหลังว่า ที่แท้
 หนังสือพิมพ์จงใจ หรือแกล้งทำเป็นมา เพื่อเปิดโอกาส
 ให้ประชาชนได้ชมและทดสอบฝีมือการแสดงหนัง
 ตะลุงของเด็กชาย...นั่นเอง

หนังสือพิมพ์ เป็นหนังตะลุงร่วมรุ่นกับ
 หนังสือพิมพ์แก้ว บุญขวัญ แต่มีอายุน้อยกว่า หนังสือ
 พิมพ์แก้ว บุญขวัญ เล็กน้อย มีชื่อเสียงด้านการ
 แสดงเรื่อง रामเกียรติ ติดต่อกัน ๗ คืน ก็ยังไม่จบ
 เรื่อง

เมื่อเห็นลูกชายคือ เด็กชายเกล้า สนใจ
 การแสดงหนังตะลุง แสดงหนังตะลุงจนผู้คนดูได้
 ระดับหนึ่งแล้ว หนังสือพิมพ์จึงเลิกแสดงหนังตะลุง
 ขณะนั้นเด็กชายเกล้าเรียนสำเร็จชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕

ส่วนเด็กชายเกล้า ซึ่งมีเลือดศิลปินหนัง
 ตะลุงมาแต่กำเนิด และสนใจการแสดงหนังตะลุงมา
 ตั้งแต่วัยเด็ก หลังจากสำเร็จการศึกษาภาคบังคับแล้ว
 ก็ใช้เวลาเพื่อการฝึกหัดปฏิบัติการแสดงหนังตะลุงจาก
 บิดา คือ หนังสือพิมพ์ เพื่อนของบิดาคือ หนังสือพิมพ์
 งามท่า ลีซด หนังสือพิมพ์ การะเกด จนมีความมั่นใจ
 จึงได้ออกโรงแสดงหนังตะลุงอย่างจริงจังมาตั้งแต่ปี
 พ.ศ.๒๕๐๗

หนังสือเล่มนี้ โรจนเมธากุล ได้สืบทอด
 ศิลปะการแสดงหนังตะลุงมาจากศิลปินหนังตะลุง
 รุ่นครูหลายคณะ ทั้งที่เป็น "ศิษย์ครอบครัว" และ "ครู
 พักลักจำ"

ครูหนังสือสำคัญ ที่หนังสือเล่มนี้ สมิคร
 เป็นศิษย์ชนิด "ศิษย์ครอบครัว" นอกจากหนังสือพิมพ์
 ผู้เป็นบิดาแล้ว ยังมีหนังสือพิมพ์และหนังสือพิมพ์ เป็นต้น
 ส่วนครูหนังประเภท "ครูพักลักจำ" ของหนังสือ
 เล่มนี้ มีหลายคณะ เช่น หนังสือพิมพ์แก้ว หนังสือ
 งามท่า หนังสือพิมพ์ หนังสือพิมพ์แล้วเสียงทอง หนังสือ
 ศรีพัฒน์ และหนังสือพิมพ์ขาว เป็นต้น

เมื่อเห็นว่าตนเองมีทักษะในการแสดง
 หนังตะลุงจนเป็นที่นิยมชมชอบของนักเลงดูหนัง
 ตะลุงโดยทั่วไปอย่างกว้างขวางแล้ว จึงรับเป็น
 ผู้ถ่ายทอดศิลปะการแสดงหนังตะลุงให้แก่ผู้สนใจ
 รับไว้เป็นศิษย์ทั้งที่มาอาสาสมัครพักอาศัย ไปไหน
 ไปกัน อยู่กันไปฝึกหัดกันไป ที่บ้านของหนังสือ
 เล่มนี้ จนเห็นว่า ศิลปะวิทยาการการแสดงหนัง
 ตะลุงพอไปได้แล้ว จึงอำลาไปออกโรงแสดงหนัง
 ตะลุงต่อไป และพวกเขาขอรับการฝึกหัดเป็นบางช่วง
 เวลาไปๆ มาๆ จนสามารถจะออกโรงแสดงหนังตะลุง
 ได้

หนังสือเล่มน้อย กับลูกคู่

หนังสือเล่มน้อย โรจนเมธากุล ได้ถ่ายทอดศิลปะวิทยาการแสดงหนังตะลุงทั้งสองลักษณะดังกล่าวให้เกิดศิลปะหนังตะลุงหลายคณะ เช่น หนังสือสามรถ หนังสือวีระ หนังสือจรรยาธิปไตย หนังสือเสถียร หนังสือประจวบ หนังสือเอี่ยมนุ้ย หนังสืออาจารย์วันชัย หนังสือเล็กน้อย หนังสือสวัสดิ์ หนังสือกิม หนังสืออนันต์ หนังสืออาจารย์สมโชค หนังสืออาจารย์โชคดี และหนังสืออาจารย์ประทีป เป็นต้น

ปัจจุบันแม้ว่า หนังสือเล่มน้อย โรจนเมธากุล จะเลิกแสดงหนังตะลุง เพราะมีปัญหาเรื่องสุขภาพ คือ "หลอดลมอักเสบ" ไปแล้วก็ตาม แต่ก็ยังมีศิลปะหนังตะลุงไปขอความรู้ ขอคำแนะนำเรื่องศิลปะการแสดงหนังตะลุงอยู่เสมอ ไม่ว่าจะเป็นศิลปะการเชิดรูปเล่นเงา การเจรจา การว่าบท และมุขตลกที่ไม่ใช่เป็นเรื่องหยาบโลน จึงอาจกล่าวได้ว่า หนังสือเล่มน้อย ยังคงถ่ายทอดศิลปะการแสดงหนังตะลุงสู่ศิลปินหนังตะลุงรุ่นหลังอยู่อย่างไม่ขาดสาย

๖๓๑

๔. การศึกษา ส่งเสริม และสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น : อนุสติจากศิลปะพื้นบ้าน เมืองนครศรีธรรมราช

จากชีวิตประวัติสังเขป ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา ส่งเสริมและสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของศิลปินหนังตะลุงทั้งห้าคณะ ที่นำมาพิจารณาศึกษาทำให้ได้อนุสติ ซึ่งเป็นข้อสังเกตเกี่ยวกับการศึกษา ส่งเสริมและสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นอยู่หลายประการ กล่าวคือ

๔.๑ ความสำคัญและคุณค่าของการศึกษา ส่งเสริมและสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น

ชีวิตประวัติของศิลปินหนังตะลุงทั้งห้าคณะคือ หนังสือจันทร์แก้ว บุญขวัญ, หนังสือประทีป บัวทอง, หนังสือทวีศิลป์ บางตะพง, หนังสือปรีชา สงวนศิลป์ และหนังสือเล่มน้อย โรจนเมธากุล ช่วยเสริมย้ำให้เห็นถึงความสำคัญ และคุณค่าอันยั่งยืนของการศึกษา ส่งเสริมและสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น ว่า ภูมิ

ปัญหาท้องถิ่นมีความสำคัญและคุณค่าต่อการดำรงชีวิตของผู้คน ทั้งที่เป็นส่วนบุคคลหรือปัจเจกชนและสังคมโดยรวมอย่างยิ่ง ภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นสิ่งที่ศึกษา ส่งเสริมและสืบทอดได้จริงด้วยทักษะกระบวนการที่หลากหลายและพิเศษเฉพาะทาง

๔.๒ กระบวนการศึกษา ส่งเสริม และ สืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น

กระบวนการศึกษา ส่งเสริม และ สืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น ขึ้นอยู่กับความพร้อมของปัจจัยต่างๆ หลายปัจจัย ได้แก่ หลักสูตร ผู้สอน ผู้ส่งเสริม ผู้ศึกษา ผู้สืบทอด เทคนิควิธีการสอน การส่งเสริมการศึกษา การสืบทอด สื่ออุปกรณ์ การวัดผลประเมินผลและการติดตามผล เป็นต้น

กระบวนการศึกษา ส่งเสริม และ สืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยอาศัยปัจจัยต่างๆ เหล่านี้ ชีวิตประวัติของศิลปินหนังตะลุงทั้งห้าคณะ ได้สะท้อนให้เห็นเป็นที่น่าสังเกต ดังนี้

๔.๒.๑ หลักสูตร

ก) เป้าหมาย การศึกษา ส่งเสริม และสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของศิลปินหนังตะลุง มีเป้าหมายชัดเจนว่า เมื่อสำเร็จการศึกษาตามหลักสูตรแล้ว ผู้ศึกษาจะต้องเป็นศิลปินหนังตะลุงที่สามารถแสดงหนังตะลุงให้ประชาชนชมได้ และประชาชนชื่นชอบ จนถึงขั้นที่ผู้ศึกษาใช้ศิลปะการแสดงหนังตะลุงเป็นวิชาชีพเลี้ยงชีวิตและครอบครัวได้ด้วย จึงจะถือว่าสำเร็จการศึกษาตามเป้าหมายของหลักสูตรศิลปินหนังตะลุงโดยแท้จริง

ข) ขอบข่ายเนื้อหา โดยภาพรวม ศิลปินวิทยาการของศิลปินหนังตะลุง ทั้งในส่วนที่เป็น ศิลปินและศาสตร์ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญ ช่วยส่งเสริมให้ศิลปินหนังตะลุงเป็นที่ชื่นชอบของนักเลงดูหนังตะลุง นั้น มีขอบข่ายดังนี้ คือ การเชิดรูป การเลือกเรื่อง ที่แสดง การดำเนินเรื่อง เสียง กลอน บท เจรจา และมุขตลก เป็นต้น สิ่งเหล่านี้จะต้องผสมกลมกลืน

เป็นเนื้อเดียวกัน

ขอบข่ายเนื้อหาเหล่านี้เป็นศิลป์และศาสตร์แห่งการแสดงหนังตะลุงโดยตรง

นอกจากนี้ ศิลปินหนังตะลุงยังต้องศึกษาเรื่องอื่นๆ ที่จะเอื้อประโยชน์ต่อการ "ครองตน" อยู่ในวงการศิลปินได้อย่างมีความสุขอีกด้วย ดังเช่น ความรอบรู้เรื่องโหราศาสตร์และไสยเวทวิทยา การมีวัตรปฏิบัติแห่งผู้มีคุณธรรม จริยธรรม ตามคำสอนของพุทธศาสนา เป็นต้น

ค) ระยะเวลาการศึกษาและน้ำหนักของเนื้อหาวิชา

มิติแห่งเวลาและน้ำหนักของเนื้อหาแต่ละประเด็น แปรเปลี่ยนไปตามพื้นฐานภูมิปัญญาและบริบทอื่นๆ ของผู้ศึกษาแต่ละคน บางคนใช้เวลาศึกษาบางเรื่องนานเป็นเดือน ปีหรือหลายปี ในขณะที่บางคนใช้เวลาศึกษาบางเรื่องเพียงระยะสั้นๆ ก็สามารถใช้งานได้แล้ว บางคนเลือกเจาะศึกษาเฉพาะเรื่อง เพื่อเติมเต็มให้เกิดทักษะเฉพาะด้านก็มี

หลักสูตรของการศึกษาส่งเสริมและสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของศิลปินหนังตะลุง จึงเป็นหลักสูตรที่เน้นเป้าหมายเป็นหลัก ส่วนเนื้อหาสาระ ระยะเวลา และจุดเน้นแต่ละเรื่อง เปิดกว้างให้เป็นอิสระของผู้ศึกษาที่จะเลือกให้สอดคล้องและเหมาะสมกับความต้องการภูมิหลัง และบริบทอื่นๆ ของผู้ศึกษาเอง

๔.๒.๒ ผู้สอนหรือผู้ส่งเสริมการสืบทอด

ผู้สอนหรือผู้ส่งเสริมการสืบทอด เป็นผู้ รู้จัก รู้จริง และรู้แจ้ง แทงตลอด เรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่น ทั้งในด้าน ศาสตร์ ศิลป์ และคุณค่า ต่อการดำรงชีพอย่างครบวงจร ไม่ดั้นร่นแสวงหาศิษย์เพื่ออามิสสินจ้าง แต่กลับเสริมสร้างคุณลักษณะพิเศษเฉพาะที่ ปลุกศรัทธาอันมั่นคงและสง่างามให้แก่ผู้สนใจ ใฝ่รู้ ใฝ่ศึกษา มาขอเป็นศิษย์ เพื่อสืบทอดภูมิปัญญาเช่นเป็นกัลยาณมิตร ตั้งใจประสิทธิ์ความรู้

บนโรงหนังหลังจอ หนังสือ ล้อม สระคำ ถ่ายทอดให้เยาวชน

ดำเนินลีลาครูทั้งสี่ มีหลักตรวจสอบสามและทำหน้าที่
งามต่อศิษย์ เป็นต้น

ภาพลักษณ์ของผู้สอนหรือผู้ส่งเสริมการ
สืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น จึงเข้าลักษณะ "เป็นผู้
ทรงคุณวิทยาชั้นเลิศ และมีจริยธรรมประเสริฐสุด"

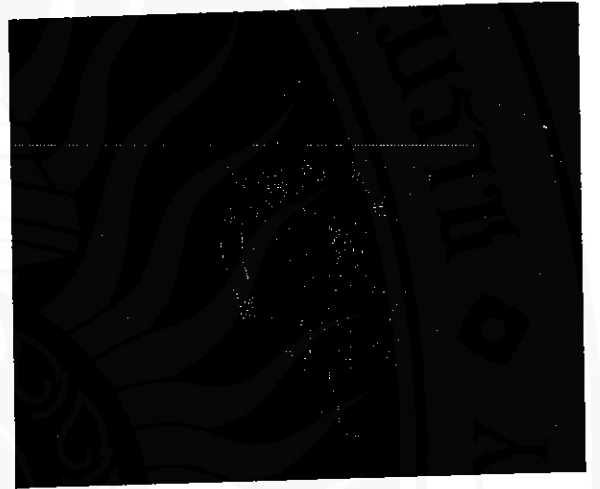
ด้วยเหตุนี้เอง ในวงการศิลปป็นจึงเคารพ
ศรัทธา บูชา เทิดทูน "ครู" อย่างเป็นชีวิตจิตใจ
ให้พบเห็นอย่างเป็นรูปธรรม ทั้งในพิธีกรรม โอกาส
พิเศษ และกระสวนแห่งวิชาชีพ ในวิถีชีวิตปกติ

๔.๓ ผู้ศึกษาส่งเสริมและสืบทอด

ผู้ศึกษา ส่งเสริมและสืบทอดภูมิปัญญา
ท้องถิ่นในวงการศิลปป็น มีจิตวิญญาณ ใฝ่สัมฤทธิ์
ด้วยจิตศรัทธา ที่จะศึกษา ส่งเสริมและสืบทอด
ภูมิปัญญาท้องถิ่น ถึงขั้นรู้จัก รู้จริง รู้แจ้ง ทางตลอด
ลุ่มลึกจนเลือกใช้เป็นอาชีพหลักได้ โดยไม่มีใครมา
บังคับหรือเชื่อเชิญ

ภาพลักษณ์ของผู้ศึกษา ส่งเสริมและ
สืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น ในวงการศิลปป็น จึงเข้า
ลักษณะ ผู้ถึงพร้อมด้วย คุณธรรมที่จะนำไปสู่ความ
สำเร็จ ๔ ประการ รวมเรียกว่า "อิทธิบาทสี่" คือ
ฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิมังสา

๔.๔ เทคนิควิธี การสอน การส่งเสริม และ สืบทอด

การสอน การส่งเสริม และการสืบทอด ภูมิปัญญาท้องถิ่น ในวงการศิลปพื้นบ้าน เป็นวิธีการแห่งบูรณาการชนิดที่ "เรียนให้รู้ ดูให้จำ ทำให้ได้ ใช้ประโยชน์ให้เป็น"

การสอน การส่งเสริม และการสืบทอด ภูมิปัญญาท้องถิ่น จึงเป็นไปตามธรรมชาติแห่งวิชาชีพ ที่สอดคล้องกับวิถีชีวิต การเรียนการสอน การส่งเสริม และการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นเกิดขึ้นได้ ตลอดเวลา ทุกสถานที่ การศึกษา การฝึกหัด ปฏิบัติจริง การเพิ่มพูนประสบการณ์ในภาคสนาม มีความหมายยิ่งกว่าการบอกเล่า กล่าวขานตามตารางเวลาที่กำหนดให้ใช้ในชั้นเรียน หลายท่านก็

๔.๕ สื่ออุปกรณ์

สื่อ อุปกรณ์ เพื่อการศึกษา ส่งเสริมและ สืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น ในวงการศิลปพื้นบ้าน เป็นสื่อ อุปกรณ์ ที่ทรงคุณค่าและความหมาย เพราะ เป็นสื่ออุปกรณ์ที่ต้องนำไปใช้ ประกอบอาชีพใน ชีวิตจริง

สื่ออุปกรณ์ เพื่อการศึกษา ส่งเสริมและ สืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น ในวงการศิลปพื้นบ้าน จึงเป็นทั้งสื่อเพื่อการศึกษา ส่งเสริม สืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นและสื่อประกอบอาชีพตามวิถีชีวิต แห่งวิชาชีพอีกด้วย

๔.๖ การวัดและประเมินผล

การวัดผลและประเมินผล การศึกษา ส่งเสริมและสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น ในวงการศิลปพื้นบ้าน มีความหมายต่อศิลปวัฒนธรรมตลอดชีวิต ไม่ใช่วัดผลเพียงว่า ได้-ตก-ผ่าน-ไม่ผ่าน โดยคนคนเดียวเท่านั้น หากแต่เป็นการวัดชะตาชีวิตว่าจะสามารถประกอบอาชีพศิลปพื้นบ้านได้หรือไม่ โดยมีผู้ฆมนับร้อยนับพันที่คูดุ่ยหน้าโรงเป็นผู้วัดผล ที่คนยุคใหม่

ใช้ว่า "ประชาพิจารณ์" นั้นเอง

การวัดผลและประเมินผล ในการศึกษา ส่งเสริมและสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น ของศิลปิน พื้นบ้าน จึงเข้าลักษณะ "การเอาอนาคตของศิลปิน เป็นเดิมพัน" เป็นการวัดผลและประเมินผลที่ผู้ใช้ ประโยชน์ (ผู้ชม) เป็นผู้ชี้ชะตาและเลือกสรรผลผลิต (ศิลปิน) โดยตรงเลยทีเดียว นับเป็นกระบวนการวัด ผลประเมินผลที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตจริง แห่งวิชาชีพ ที่ตรงเป้าหมายที่สุด

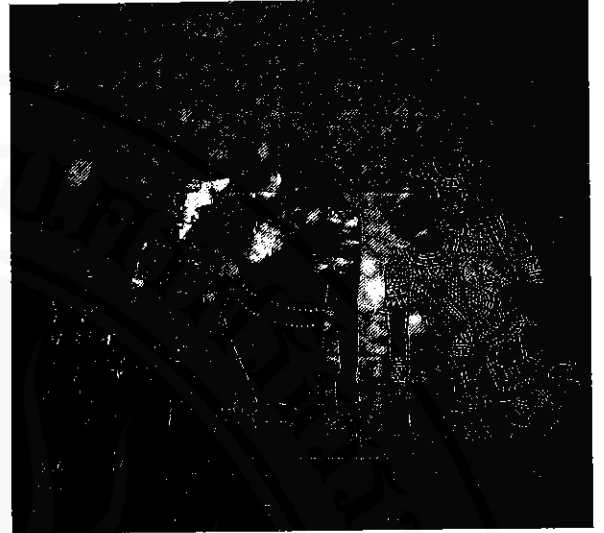
๔.๗ การติดตามผล

การศึกษา ส่งเสริมและสืบทอดภูมิ ปัญญาท้องถิ่น ในวงการศิลปินพื้นบ้าน ผู้ใช้ ประโยชน์โดยตรง (ผู้ชม) เป็นผู้คอยติดตามผล อยู่อย่างจริงจังและต่อเนื่อง ผลการติดตามจะมีค่า และมีความหมายต่อผลผลิต (ศิลปิน) ของแต่ละ สถาบัน (ครูศิลปิน, สำนัก) อย่างยิ่ง กล่าวคือ

ผลผลิตของสถาบันใด (ศิลปินจากสำนัก ต่างๆ) ผู้ใช้ประโยชน์ (ผู้ชม, ผู้จัดการ) เห็นว่า "ดีเด่น" หรือมี "คุณภาพ" ผลผลิตนั้น (ศิลปินคน ะนั้น) จะได้รับการต้อนรับจากผู้ใช้ประโยชน์ (ผู้ชม, ผู้จัดการ) อย่างกว้างขวางและต่อเนื่อง ผลผลิต (ศิลปิน) นั้น ก็ติดตลาด ศิลปินก็สามารถประกอบ อาชีพได้สมเกียรติ สมภาคภูมิ สร้างเกียรติยศ ศักดิ์ศรี แก่ตนเอง และสถาบัน (ครูศิลปิน สำนัก)

ในส่วนของสถาบันเอง (ครูศิลปิน สำนัก) ก็ติดตามศิษย์อย่างสม่ำเสมอและนำผลการ ติดตามมาประเมิน วิพากษ์วิจารณ์ สนทนาวิสาสะ สร้างเสริมเติมเต็มพร้อมๆ กันหลายคณะ ปีละ ๑ ครั้ง ในวันประกอบพิธีไหว้ครู

"วันไหว้ครู" ของศิลปินพื้นบ้านในแต่ละ ปี นอกจากจะเป็นวันสำคัญและศักดิ์สิทธิ์ของศิลปิน ซึ่งพวกเขาจะพร้อมใจกันมาทำพิธีไหว้ครูแล้ว พวก เขายังมีโอกาสมาประชุม สัมมนา ติดตามผลและ แลกเปลี่ยน ความคิดเห็นซึ่งกันและกันอีกโสดหนึ่ง

ด้วย

๕. สรุป

ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นเรื่องสำคัญที่ผู้เกี่ยวข้อง ทุกฝ่ายจะต้องศึกษา ส่งเสริม และสืบทอดอย่างมี ระบบ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายตามที่รัฐบาลได้กำหนด นโยบายไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยและ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ

ภารกิจอันสำคัญนี้จะสัมฤทธิ์ผลได้มากน้อย แก่ไหน ย่อมอาศัยปัจจัยหลายประการ การเลือกสรร ภูมิปัญญา เลือกสรรผู้สอน ผู้ส่งเสริม และผู้สืบทอด การเลือกสรรกระบวนการการศึกษา ส่งเสริมและ สืบทอด ที่สอดคล้องและเหมาะสมกับสภาพการณ์ น่าจะเป็นปัจจัยสำคัญส่วนหนึ่งที่ช่วยเกื้อกูลให้ภารกิจ อันสำคัญนี้สัมฤทธิ์ผลตามเป้าหมาย

หากว่า "การศึกษา ส่งเสริม และสืบทอดภูมิ ปัญญาท้องถิ่น อนุสติจากศิลปินพื้นบ้าน เมือง นครศรีธรรมราช" ที่ได้นำเสนอมานี้ ได้มีส่วนช่วย คิด เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อการศึกษา ส่งเสริมและ สืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นภาคปฏิบัติโอกาสต่อไป อยู่บ้าง ก็ขออานิสต์แห่งกุศลเจตนานั้น ได้เป็นของ ศิลปินพื้นบ้านเมืองนครศรีธรรมราชที่ยกมาเป็น อุทาหรณ์ และศิลปินพื้นบ้านอื่นๆ โดยทั่วหน้ากัน